

Pio Baroja eta Donostia

Pozgarria iruditu zait Pio Baroja zenaren orotzaren beretako jaioterran eratu den kultura astea. Pozgarria donostiar beren herkide idazleen alde erakutsi duten maitasuna eta beren lanen alderako zaletasuna. Maizgai erabilia da donostiarrek mepresuazia zenaren eritzia, eta ni ez naiz uste horrakoa. Dena dela, ondo merezia zuen, heriotzako hogeitabost urteak betezean, hirritarren gomuta.

Ez noa ukatzena norbaitzuk betidatik izan dioten itiria, baina hori guti batzuen baitan gelditzen da. Nere aldetik, maiz guresti dute bere idazkerak eta behin balio gehiagotan esan ere bai euskaroko literaturgink ereduza zituztakozko dela.

Harrigarriena zera da, euskaltzaleak ez dutela despresuari gaztelaraz idazearren, beste norbaitzuen egin den bezala. Batzik, despresuazleak bestelako arrazoak jarri dituzte eta gehienetan Donostiar egin zizkion kritikagatik. Baroja ez zen zirkunberian zirenetakoa, bere idazkerak ez zen inor koipazkoak, eta bere usteak gordintzusunetan agertuko zituen, askoruntzat mingarri izango bazen ere.

Juan SAN MARTIN

Bainak, batez ere, bere idazkerak eredugarria dugut literaturgintzarako eta behin eta herriz aditzera emango nieke euskal idazle gazteera, Barojaoren obra irakur dezakete, bere idazkerak txanbellean oñartz, gauzak garbi eta ondo adierazten ikas dezaten. Era berean, bere lanen orrialdeak zehar, gure mendik, oihan eta ibarrak, gure herri eta herriarrak, gizarte osoraren giroa aurkituko dituela, eta, erdaraz idatzita egonaren, besteen liburu gutiari bezalako herri nortasuna nabari duela.

Juan SAN MARTIN

Kritikarik gogorrenak "Juventud, egolatria" derezatik liburua haurtzaroa orotzaren idazti zuen kapitulua harkatzen datoz. Ez zizalon arrazoiak faltak kalegintza eta etxegintza egin ziren astikerak salatzeko, garai harriko kultur girok eta era era berean salatu zuen eta jesuitik era etzuen bekaera uizi. Giroa atsegin etz basitzaoen, besteen liburu gutiari bezalako herri nortasuna nabari duela.

Gero ere, bera bezalako kritikoen behar genituen arkitekturan egin diren gehiegikeriak salatzeko bederen. Baina, hori bedori izan da arrazoia donostiarrik gehienak Baroja idazlea maitatzeko. Zoritzarrean, bere lanak ez dira gehiegi irakurriak. Hala ere, berak espauen zinen hiri serio eta garrantzitsura hurbiltzen doan neurrian, geroago eta gehiago irakurriak adieraztean eta gizarte giroaren xehetasunak hain bikiak kontatzean datza bere ekarpenik aheratsena.

Barojak ere, gizon guziak bezala, bere aldiak izan zituen. Baina nik gazarroko biltzitasunen "datziak" era maita ditut. Han erakusten baitu bere gogo gardena. Heldutasunaren bururu zituen lanak hoberenak, hori ukatu ezinezkoa da. Baina, egiz ukatu ezienezkoa, zera, de bere obra guzian gure herrianganako maitasuna, bertako ohitura eta gizonezkoen lizakor adieraztean eta gizarte giroaren xehetasunak hain bikiak kontatzean datza bere ekarpenik aheratsena.

Zaharzaroen berez ematen duen apaltasuna nabari zuen azken idazkietan, baina ez daki bere gogoa lasai egoiteko denborak ziren. Ez dir uste azken atseginak izan zuenik. Denbora ilun halek ez ziren hain onak librepentsazale-batenetan. Guti batzuk agindurik jotzen zen danbolinaren dantzatza beharra zen orduan. Eta, haren gaitik, heriotza ondorean Donostia kalearen baita bere izena ematen eskatu zenean, ast, nerolako aitzikidatik jartzen ziren.

Orduan, iskanbilak ez zen posible. Baguen nork agindu, bai edo ez, huts hutsik esanaz legea beteitzen zuela. Baina, kale batzuk izena ematen: ez, esan zen, eta kito. Isileen sufritu ordea, askok Lekukotasunez hor dugu Pelay Orozko adiskidearen "La ruta de Baroja". Bertan, donostiar zintzio batek beste donostiar zintziorako jokaera agertzen zituen hiritarren aurre, "San Sebastián y Baroja" zeritzan partean. Ederro zergo kale izenezko eskuaria San Telmo Museoan berrian. Victoria Macho-k egindako irridua, bera ere harat hunat dantzan zebilen gizara. Baina Migelek irridua jartzerakoan, Baroja, beraez esan zituen

Y, ¡qué menos se podía hacer en su ciudad natal que dedicar este recuerdo al cumplir el veinticinco aniversario de su fallecimiento? Puede haber alguno que no opine igual, pero a mí me tiene sin cuidado.

Sobre todo, porque nadie me podrá quitar las horas de las tan entrañables y agradables lecturas a través de sus novelas. Y puedo asegurar que, en los círculos que frecuento en su ciudad natal, goza de la máxima simpatía. Por otra parte, y a estas alturas, tampoco es cosa de ensalzar su grandeza reconocida con suficiencia por eminentes literatos de todos los países. Por eso me limito en mi artículo de hoy a puntualizar algunos aspectos del hombre y su "pueblo".

Baroja, era un crítico agudo, nada adulador, y aunque nos duele a veces, por lo general hay que reconocer que no le faltó razón al juzgar ciertos hechos y ciertos comportamientos, si en la conducta arquitectónica y urbanística y si en la sociocultura de su época, con secuelas que se vienen arrastrando hasta nuestros días. Las razones por las que no le era simpático San Sebastián las expuso con claridad y crudeza, y con bastante sorna, en el capítulo "Recuerdos de la infancia" de la obra "Juventud, egolatria".

Lástima no haya habido más críticos como él, he pensado muchas veces al contemplar las atrocidades que se siguen cometiendo en la misma materia. Tampoco le gustaba aquel ambiente, sin inquietud cultural, pero a pesar del mal gusto de los donostiarros, auguraba que San Sebastián habría de llegar a ser importante y serio.

En otras cuestiones es justo que haya opiniones controvertidas pues su prosa tampoco es para cortar de un solo tajo. Lo que nadie niega es su grandeza como escritor y su profundo humanismo.

Aún considerando inimitable por sus vivencias, su estilo debería sernos modelicio a quienes pretendemos laborar en el noble empeño de desarrollar una literatura en vascuence. La prosa de Baroja es una lección insustituable.

Cantantibus Organis

Atzo, igandez, ospatu genuen mitsikazaleok galduko balitz eta irudiak toki berean irauen, postuko nintzak, hau horrela izatea, geroan ikusten duen jendeak jakingo balu estatua horren eredutzat hartu zen gizonak egaren gara zeramala, hipokresia eta gezurra gorratzen zituela, eta, beren denboran bestelakoik esanaren, bere herria bihotzez maite zuen bat zela."

Gainera, gure historiaz zenbat berri ematen dituen eta maizten zein ongi esanak F. J. Flores Arroyuelo-k idatzi zuen salaera harkat nabarmen ageri da.

Baina, batez ere, bere idazkerak eredugarria dugut literaturgintzarako eta behin eta herriz aditzera emango nieke euskal idazle gazteera, Barojaoren obra irakur dezakete, bere idazkerak txanbellean oñartz, gauzak garbi eta ondo adierazten ikas dezaten. Era berean, bere lanen orrialdeak zehar, gure mendik, oihan eta ibarrak, gure herri eta herriarrak, gizarte osoraren giroa aurkituko dituela, eta, erdaraz idatzita egonaren, besteen liburu gutiari bezalako herri nortasuna nabari duela.

Juan SAN MARTIN

Antifonaren hasierako hitzak musikulan on bat dakkardite gorogora: Fernando Remachak musikatutako Cantantibus organis, lan ahots nahastok obestutako, Nafarroako Principe de Vianak argitaratu, artigalaren bereizpena beraez eta eder batzen.

Gregoriano kutsuko doinua darabil Remachak lan honetan eta egin dion harmonioza oso entzuntraria egiten da musikalana. Leizako Jeiki Korakal abestu zuen lan hau azken Tolosako Lehiaketan eta guk ere, Gernikako Andra Mari Korakal, abestu genuen Zezilia Deuna-ren berzerkoan kontzertuan.

Baina Cantantibus organis alpatzeak badu egunotan besti oñartzan bat ere. VII. Organu Astea ospatzen dugu egunotan Euskalerrrian. Zorionez, aste beteko ospakizun hau hizatu egin da azken urteotan eta 1981.eko Donostian hasi zen Azaroaren 17an eta Gasteizen bukaneko da 27an. Beraz, Zezilia Zaintzaria du urton organo erakusketa honen ardatza eta bere jaizken inguruan Euskalerriko organuak kantari ari dira. Donostian, Irún, Gernikan, Gasteizen (bi kontzerto), Bilbao, Beran, Iruñean eta Donibane Lohizunen antolatu dira organu kontzertuak. Organulariak ere alpatzeak dira: Zlata Suchankova (Txekoslovaquia), Vincent Ros (Valencia), Pedro Guallar (Burgos), María Teresa Martínez Carbonell (Cataluña), Michel Mihleres, Luis Elizalde, María Josefina Valverde, José Manuel Azkue

eta Luis Taberna, euskaldunak. Organo errontikotan ematen dira urtongo kontzertuak, hots, Cavaille-Coll, Waleck, Organería Española, Ameza, Roques eta Chauvin organueileenak.

Hainbat gauza dira hemen aipatu behar ditudanak. Lehengoa, Euskalerrian organoetan daukagun aberastasuna. Hamaseiguren gizalditik hasita, garai haukozta dagozkien organo moekat eraiki dira gure Herriaren, eta organueilegile euskaldunak Euskalerrri barruan eta gure muguetak kango ere beren trebetasuna adieraz digute historian zehar. Errontikotan gaurian kanpoko organueileek, frantsesak eta alemanak, gehien batzen (Cavaille-Coll, Merklín, Stoltz Frères, Walcker eta bar) sartu ziren gure Herriaren organo errontikoko erakiz, baina gure organueilegilek ere jarraitu zuten aspaldiko trebetasuna adieraziz: Ameza, Roques, Dourte, Lope Alberdi, etabar. Denen artean izkariozko ondare bat utzi digute gure elezietan.

Bigarrenetxe azpimarkanau nahiz duitana da urton bete direla Hego Euskalerrriko Organu Katedrak Konserbatorioetan. Oraiaren arte Donostian (Esteban Elizondo) eta Irúnear (Luis Taberna) bakarrik zeuden. Organu Katedrak. Baina aizkorrak dantza gasteizko Gasteizko Katedrala ere bete da (José Ignacio Sanz) eta Bilboko ere (Pedro Guallar). Beraz, organo iraskuntzari bultzatzen handi bat emateko unean gaude. Eta gure musikaren alor hau erain eta landaratu behar dugu gure musikaren aberastasuna gehien batzen organoaren datza eta.

José Antonio ARANA MARTIA

Celebramos los amantes de la música la festividad de Santa Cecilia, mártir romana del siglo III quien, a pesar de ser forzada a contraer matrimonio quiso guardar su virginidad, cantando el día de su boda esa bella antífona que se inicia con Cantantibus organis y que me da pie para varios comentarios. La virgen Santa Cecilia fue martirizada con tres golpes de espada al cuello en el año 299 y su cuerpo apareció el año 822 siendo trasladado a la Basílica que ahora lleva su nombre. El recuerdo de esa antífona medieval, relacionada con la leyenda de su canto el día de la boda, hizo que cuando se creó la Academia de Música de Roma en 1584 se le diera el nombre de esta Santa que poco a poco fue nombrada Patrona de muchas entidades musicales y hoy es considerada como Patrona de la Música a nivel universal, principalmente de la música sagrada.

La antífona de la festividad de la Santa me recuerda una bella obra

musical de Fernando Remacha que lleva ese mismo título de Cantantibus organis, en una cuidada edición Institución Príncipe de Viana Diputación Foral de Navarra.

Sobre melodia de salterio, que es delicada que nos dejó de Navarra, hace Remacha una antífona que interpreta la antífona de Santa Cecilia que se celebra el 22 de Noviembre en el último Certamen de Taxis de la Coral Andra Mari de Guernica, habiendo sido el primero bautizado pasando en el Coro de Santa Cecilia.

Pero el Cantantibus organis también a nuestro organo, acogiéndose al acontecimiento de más reciente, que es la VII Semana Santa vasca que se celebra en San Sebastián el 17 de Noviembre, pasando el 27 en Vitoria. Durante esta larga semana cantan los organistas de primera fila de Pamplona y San Juan de la Peña, son la checa Zlate Suchankova, el valenciano Vicente Martínez Bonell, y los vascos Pedro Guallar, Michel Mihleres, Luis Elizalde, María Josefina Valverde, Luis Azkue y Luis Taberna. Los conciertos se dan todos en el patio patrimonial en el Palacio de Navarra.

El siglo pasado fueron orgánicos franceses y alemanes que dieron competencia a los organeros tradicionales. Cavaillé-Coll, Merklín, Stoltz Frères, Walcker, etc., pusieron en marcha nuestros Ameza, Roques, Dourte, etc., para mejorar la técnica de construcción y para dotar a cada iglesia del país de bellezas que los que podemos ver.

Debo mencionar también hasta ahora sólo seis organos de órgano en peninsular: dos de San Sebastián (Eusebio Elizondo), uno de Pamplona (Luis Taberna), este último año se han subido plazas de los Conservatorios (José Ignacio Sanz) y (Pedro Guallar) con la nominación completa la nómina de profesores oficiales de órgano en cada una, sin duda, gran éxito de enseñanza del órgano en el País Vasco, campo este fundamental para la educación musical de nuestro pueblo.

EL CREDITO A LA EXPORTACION

Curso Monográfico patrocinado por el Departamento de Comercio y Turismo del Gobierno Vasco

En San Sebastián: Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Guipúzcoa

Fecha: 26 y 27 de Noviembre, jueves y viernes, en jornada de 10 a 2 por la mañana y de 3 a 7.30 por la tarde.

Ponentes: D. Serafín Bilbao Ruiz, Director Regional del "Banco Exterior de España", en Madrid.

Asistentes: Directores gerentes, Directores de exportación y otros responsables. Plazas limitadas.

Información: Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Guipúzcoa. Aguirre Minimón, 2. San Sebastián, Teléfono 27 21 00.